

СКЪП ПРИЯТЕЛ ОТ ПЪРВАТА МИ МЛАДОСТ

За Коста Андреев

Приятелството ни с Коста Андреев е такова, за което народът казва, че ръжда не хваща. То води началото си от далечната 1947 г. Това, което ни срещна и обедини за целия ни съзнателен живот, беше Харманлийската младежка организация и най-вече съвместната ни работа в околийския комитет на РМС.

Преди нас, непосредствено след 9 септември 1944 г., околийският комитет на РМС се оглави от младежи, осъдени преди това за комунистическа дейност. Това бяха Христо Костов, Господин Петков, Петър Касабов, Генчо Стоев, Георги Димов и др. Така че ние се явявахме като кадри от „втори ешелон”, привлечени най-напред като доброволни сътрудници, а по-късно и като щатни работници.

През май 1947 г. аз бях бригадир в младежката бригада на линията Перник – Волуяк. След завръщането си от бригадата бях привлечен на работа в ОК на СНМ като завеждащ сектор „Кадри”. По това време Коста Андреев и нашият общ приятел Янчо Несторов бяха ученици в харманлийската гимназия и оглавяваха ученическата младежка организация. Коста и Янчо бяха не само отличници на гимназията. Те имаха голям авторитет сред учащата се младеж, а и сред учителския състав на гимназията се ползваха с голямо уважение.

Трябва да подчертая, че гимназията в Харманли беше авторитетно учебно заведение, повечето от завършващите уче-

Отляво надясно прави Софка Баланова, Коста Андреев, Петър Баланов, Вълчо Баланов, Костадин Карамитрев, Марко Семов, Красин Кръстев, Красимир Манолов - зет на Петър Баланов, Ангел Бонев, клекнали Миглена Баланова, синът ѝ Иван и Вели Чаушев в двора на къщата на Петър Баланов в с. Долни Главанак, 09.06.2006 г.

ници успяваха да продължат образованието си. Така че Коста беше наследник на най-добрите традиции на Харманлийската гимназия. След завършване на гимназията и Коста, и Янчо бяха приети на работа в околийския комитет на младежката организация. Но нашата съвместна работа бе започнала, както казах, като доброволни сътрудници.

Съществувахе практика в дейността на комитета новите сътрудници и работници да получават „бойното си кръщение” в най-трудния район на околията – Балканския, в полите на Южните Родопи. Теренът там е труден, пресечен,

селищата са малки, отдалечени, с труднопроходими пътища. Този район беше близо до границата, а през онези години там преминаваха често нарушители, които тогава наричахме диверсанти. На нас не ни се случи да се срещнем с такива хора, но по това време често ставаха произшествия, включително и убийства. Поради тези съображения ние имахме право да носим оръжие.

Искам да разкажа за някои от нашите преживелици по време на командировки в района. Главната ни задача беше да набираме младежи за бригадирските обекти. През 1948 г. възникна нова извънредна задача. Трябваше да разясняваме защо Тито – ръководител на Югославската федерация, беше изключен от социалистическия лагер.

Спомням си една командировка с Коста и Янчо. Тръгнахме от Харманли сутринта и до обяд изминахме 25 километра. Между селата Славяново и Малък извор работеше младежка бригада под ръководството на Кольо Джуров, който по-късно стана доктор и бе един от най-известните лекари в окръжния град, сега пенсионер. Направихме кратък отдых в бригадата, там за първи път ядохме тахан. Следобед изминахме още 25 километра. И стигнахме до река Арда. Носехме си одеало и спяхме на открито. Когато се събудих сутринта, видях Коста да газиреката и със саморъчно направен лък да лови риба. Трябваше да си разпределим селата. На мен дадоха българските села, а Коста взе селата с турско население. Направи ми впечатление, че младежите от Малко Брягово, селото на Коста, бяха будни, любознателни, задаваха много въпроси. По-късно някои станаха бригадири в Димитровград и останаха да живеят там, заеха отговорни места в стопанския и политическия живот.

В други наши командировки аз поемах селата с турско население. Тогава за първи път опознах тези хора и техни-

те традиции, тогава научих, че има Рамазан байрам. В едно от селата нямаше младежки клуб, събранието направихме в джамията. Но основен познавач на района, селата и хората там беше Коста Андреев, който остана привързан към този край до края на живота си.

— — —
След като доказаха своите организационни способности като доброволни сътрудници, Коста Андреев и Янчо Несторов преминаха на редовна работа в младежкия комитет след завършване на гимназиалното си образование. Коста стана завеждащ отдел „Пропаганда и агитация”, а Янчо Несторов – завеждащ отдел „Учащи”. По същото това време на мен беше възложено да бъда секретар на градската младежка организация в Харманли. Очевидно работа ни в Балканския район е била призната за положителна.

Трябва да подчертая, че по онова време отдел „Пропаганда” в младежкия комитет имаше водеща роля. По същото време секретар по пропагандата в Околийския комитет на БКП – Харманли, беше Георги Петров, който за комунистическата си дейност преди 9 септември 1944 г. е имал доживотна присъда. Той беше с голяма политическа подготовка и организационни способности, един от най-уважаваните ръководители на околията. Посочвам този факт като важно условие за професионалното израстване на Коста Андреев.

По-късно Георги Петров дълги години беше партиен ръководител на окръжната организация в Кърджали. Докато Коста Андреев беше жив, семейството на Георги Петров се отнасяше с любов и уважение към него.

Способностите на Коста напълно съответстваха на функциите на отдел „Пропаганда и агитация”, чрез който се извършваше огромна възпитателна работа сред младежта. В околийската организация имаше големи младежки органи-

зации с будни, активни, образовани младежи и девойки, големи ученически организации. Коста трябваше да представя Околийския комитет на митинги, събрания, тържества. Той умееше да държи речи, да отправя приветствия, така ставаше популярен и авторитетен в очите на младежите от околията.

Отношенията, изградени между нас от времето на „балканския период”, ни направиха неразделни при новите условия. Квартирите ни бяха наблизко и общуването ни беше непрекъснато. Аз и друг наш приятел, Ангел Деликиров, бяхме на квартира у д-р Касабов, а Коста и Янчо живееха до гимназията, в къщата на един от богатшите на Харманли – Хаджи Банев.

Това ни даваше възможност често да се събираме след командировки и да обсъждаме своите „приключения” и впечатления. Коста винаги се връщаше от селата с нещо написано – я разказче, я стихчета, в сериозен или хумористичен стил. Не помня тогава да сме говорили за богатство, за къщи, вили или коли. С нашите възгледи тогава ние мразехме богатите. Нашият девиз беше „Пролетариатът няма какво да загуби в революцията освен оковите си”.

Наскоро след това аз заминах на школа в Пловдив. Имах възможност да слушам лекции от подготвени лектори, станали по-късно професори и академици, като Кирил Василев, Гаврил Георгиев, Берковски и др. Бяхме все младежи, жадни за знания, с голямо внимание и интерес изучавахме марксизма, който стана основа на нашия възглед и мироглед за живота, за обществото и неговите проблеми. След завръщането си от школата бях включен в групата на лекторите, които пропагандираха марксизма сред младежта, а идеен ръководител на всички беше Коста Андреев.

Всички ние бяхме влюбени в работата, която вършехме, и вярвахме, че вършим нещо изключително важно за общест-

веното развитие и напредъка на България. Искахме да сме достойни за тези, които са загинали в борбата, за тези, които са страдали по затворите за комунистическата си дейност. Гордея се, че в годините на младежкия ни ентузиазъм имах за приятел и другар човек като Коста Андреев.

— — —
Бързо и неусетно отмина времето на този романтичен период на първата ни младост. Древните философи казват, че не можеш да преминеш през една и съща течеща вода два пъти. Настъпи времето на нашата раздяла и всеки пое своя път на развитие. Коста замина за Съветския съюз да учи журналистика, Янчо се записа да следва правни науки, а аз отидох в казармата да отбивам военната си служба. По-нататъшното професионално развитие на Коста Андреев показва, че той е попаднал точно на своето място, на което беше най-полезен за обществото. За съжаление, Янчо Несторов по-късно се разболя и не можа да се реализира професионално.

Години наред нямахме пряка връзка с Коста, но живяхме със спомените от харманлийския период на нашето приятелство. След завръщането си от казармата аз преминах на работа през Окръжния комитет на ДСНМ в Хасково, после през Околийския комитет в Харманли и по-късно заминах да уча във Висшата партийна школа на ЦК на БКП в София.

През това време Коста завърши образованието си в Москва, завърна се в България и постъпи на работа във в. „Труд“ като завеждащ международния отдел. При новите условия вече имахме възможност отново да се виждаме, да разговаряме, да обсъждаме различни теми от политиката и обществения живот. Няма да забравя, че Коста ме посъветва тогава – щом си започнал, карай по-нататък. Ставаше дума да продължа образованието си след завършване на Висшата партийна школа. Така и направих. Записах се във Висшия

икономически институт „Карл Маркс“ в София. Завърших специалността „Икономика на вътрешната търговия“ и когато по-късно бях избран за зам.-председател на ОНС в Хасково, разбрах, че съм постъпил правилно. Образованието ми помагаше успешно да изпълнявам възложената ми работа като ресорен по търговията и инвестициите в окръга. Вършех работата си с желание и удовлетворение. Престоях около седемнайсет години на работа в Окръжния народен съвет.

Службата ми налагаше често да бъда в София и така имах възможност да се срещам с моя верен приятел от младежките години Коста Андреев. Той вече беше главен редактор на в. „Труд“, после зам. главен редактор на „Работническо дело“, по-късно зам.-председател на Българските професионални съюзи.

— — —
Интересни са спомените ми от времето, когато заедно сме били на лов в нашия край. Най-често това беше пак в този балкански район, където е родното село на Коста. Баш ловджията беше Петър Баланов.

По време на ловуването Коста често се отбиваше в тяхната голяма нива, дадена им при оземляването на бежанците от Беломорска Тракия. Сега си мисля, че може и на тази нива да е имало някоя круша дивачка, с която е свързано детството на Коста.

По време на ловуването Балана правеше разпределение кой къде да застане да дебне дивеча. Той знаеше, че с Коста се обичахме като приятели, и ни слагаше един до друг. Аз не бях запален ловджия и често напусках моето място и отивах при Коста да се наприказваме. Балана забеляза това наше „нарушение“ и без да ни обижда, при следващото разпределение ни разделяше.

Връщайки се от лов, веднъж се отбихме в дома на мои-

те родители. Баща ми беше трудолюбив човек и освен нова къща имаше и хубаво лозе, правеше всяка година много хубаво вино. Майка ми ни покани в хола, но ние с Коста предпочехме да сме в мазето, при виното. Взехме си хляба и мезето, седнахме на малките дървени столчета, там си похапвахме и направо от бурето пиехме вино с паницата. В стила на своята шегаджийска духовитост Коста рече:

– Ангеле, сега вече пролетариатът има какво да загуби в революцията!

Така беше, повечето хора, може би 90 на сто, бяха се замогнали по време на социализма, надскочиха своята бедност и имаха нови, съвременни жилища, лозя или градини, мазета, пълни с продукти и по някое буре вино. Пък и мезе си имаха предостатъчно, голяма част притежаваха и коли.

И в други райони на окръга сме били на лов, не само в нашия любим район в балкана. Веднъж ловувахме в землището на Минерални бани. Там ни посрещна Цоньо Белчев, който беше зам.-кмет. Аз представих Коста Андреев на Цоньо и поясних, че е родом от с. Малко Брягово. Той с учудване каза как от това малко село е израснал такъв „голям човек“. С нас беше Мирон Иванов, известен със своята шеговитост, който каза:

– А представяте ли си, ако Коста беше от Голямо Брягово, какъв човек щеше да е?

Всички се засмяхме от сърце.

— — —
Няма да пропусна да спомена за един случай, показателен за доверието между нас с Коста. Кореспондент на в. „Груд“ беше подготвил материал, в който се критикуваше един служител от системата на търговията, но косвено критиката беше насочена към мен. Знаех, че Коста държи на своите сътрудници, но в този случай, за който му се обадох, ми каза:

– Ангеле, доверявам се на теб и спирам статията.

Когато окръжен секретар на Хасково стана Румен Сербезов, аз бях върнат в Харманли за първи секретар на партийния комитет. Тогава Коста, като зам.главен редактор на „Работническо дело“ отделяше достатъчно внимание на дейността на Харманли и отразяваше по страниците на вестника постиженията. А имаше за какво да се пише – предприятията в града разшириха своето производство, построиха се нови заводски сгради, разшири се търговската дейност, добри резултати имаше и в селското стопанство. Така че Коста отново прояви своя приятелски жест. Спомням си заглавието на един от материалите по страниците на вестника – „Преди да искаш – трябва да дадеш“.

— — —
Друг спомен, който ме свързва с Коста, е участието ни в един от конгресите на БКП. Ако не ме лъже паметта, беше около 1985 г. Когато раздадоха проектолистата за състава на Централния комитет, видяхме, че Коста не е включен, а другите му колеги от ръководството на Българските профсъюзи бяха в списъка. Той не беше изненадан, не даде вид на обиден, очевидно знаеше кой му е „подлял вода“, това без съмнение е бил Милко Балев. Дейците на профсъюза знаеха, че Коста е главният двигател на дейността на организацията, и по-скоро се чувстваха неудобно, че те са включени в състава, а той – не. Предполагам, че Петър Дюлгеров е информирал Тодор Живков за това ощетяване на Коста и в скоро време грешката беше поправена. Коста Андреев беше издигнат за народен представител в Старозагорски окръг, в района на Чирпан. Чирпанлии и досега тачат и уважават Коста за това, което е направил за тях като народен представител.

— — —
Промените в Съветския съюз засегнаха всички страни,

които ние наричахме социалистически. Събитията най-напред и доста по-рано засегнаха Полша. Спомням си, че Коста Андреев беше един от първите български журналисти, който посети Полша и направи анализ на обстановката и събитията там.

Дойде „време разделно” и за нашата страна. Смяната на Тодор Живков като ръководител на комунистическата партия и държавата отвори пътя за „промяната”, както тогава наричахме тези процеси. Като всички нормални хора и ние подкрепяхме промяната с надеждата, че ще се случи нещо по-добро за държавата и за трудовите хора. Ние, кадрите от нашата „кръвна група”, в която включвам и моя приятел Коста, вярвахме в новите политици и управници на държавата. Но нещата се развиха бързо и драматично. Случиха необратими събития като разтурването на Варшавския договор и най-вече разпускането на Съвета за икономическа взаимопомощ (СИВ). Внезапното дезинтегриране на нашата икономика я постави в невъзможност за по-нататъшно нормално функциониране. Хаосът в икономическия живот блокира и дейността на държавата, тя изгуби контрол над процесите. Жестокият разстрел на румънския ръководител Чаушеску даде тласък на антикомунистическата насоченост на т.нар. промени. Заговори се за „смяна на системата”, за „мирен преход от тоталитаризъм към демокрация”, но всеки влагаше свой смисъл в тези нови понятия в политическия речник. Събитията окуражиха наследниците на бившата буржоазия, които искаха реванш.

Настъпи криза, а в кризата всеки се проявява такъв, какъвто е в действителност. Много хора се „пребоядисаха” в новите партии, други побързаха да станат богати при създадения хаос и условия за спекула. Малко са тези от ранга на моя приятел Коста Андреев, останали верни на себе си, на идеалите си, които не се отрекоха от своите дела. Освен всич-

ко друго доказателство за това е дейността му като народен представител най-напред във Великото, а след това в Обикновеното народно събрание.

— — —

Искам да разкажа как отстоявахме кандидатурата на Коста Андреев за народен представител от нашия окръг. Предстоеше избор на Велико народно събрание за промяна на Конституцията. Партийните структури вече бяха разтурени, беше останал един представител на БКП-БСП – Йордан Костадинов. Единствени представители в областния съвет от бившите ръководни кадри бяхме аз и Иван Драганов и заедно с Йордан Костадинов обсъждахме партийните задачи. Имаше немалко достойни за народни представители хора с местен произход, които бяха на отговорни постове в столицата. Обсъждаха се различни варианти, но аз лично отстоявах кандидатурата на Коста Андреев. Той имаше подкрепата и на бившия областен първи секретар Минчо Йовчев. На срещата ни с Румен Сербезов, който беше станал секретар на ЦК, той се противопостави на кандидатурата на Коста.

Наскоро след това се състоя предизборен митинг в Харманли и заедно с Добри Джуров, Коста произнесе реч със същия патос и вдъхновение, както в младежките години – на същия площад, но при нови, много драматични условия. С тази реч моят приятел Коста защити достойно кандидатурата си за народен представител. Той и Стела Бачийска бяха нашето достойно представителство във Великото народно събрание. По това време неведнъж сме се срещали с тях и с тревога и вълнение сме споделяли и обсъждали тежките проблеми, пред които ни изправи нашето съвремие. И в следващия мандат Коста пак бе народен представител от нашия окръг – район Харманли и Тополовград. През всичките тези години той се открояваше със своята активност, държавническо отноше-

ние и гражданска позиция в Народното събрание.

Спомням си няколко впечатляващи негови изказвания. По повод на многобройните критики и заклинания на нашите противници срещу комунистическата и после социалистическата партия Коста каза следното: „Вярно е, за всичко е виновна комунистическата партия, но най-виновна е за това, че създаде такива кадри като Александър Йорданов. Той е бил някога младежки деятел, а стана един от най-ревностните седесари”.

Друг впечатляващ момент беше по времето, когато действаша ликвидационните съвети. Коста употреби цялата си енергия за запазване на кооперациите в селското стопанство, след като се върне земята на кооператорите. По повод на оплюването на кооперативните стопанства като едва ли не престъпно дело на комунистите, обръщайки се към представителите на СДС, Коста каза: „Господа, разбирам, че мразите комунистите, но защо мразите животните, какво са виновни кравите!”. Това беше и си остана голямата болка на Коста – защо заедно с разтурването на АПК и ТКЗС трябваше да се унищожи самото производство, да се изколи добитъка, да се потрошат напоителни системи, да се засушат поливни площи, да се унищожат трайни насаждения... Изобщо да се допусне поразия, по-лоша от последиците след война.

Когато хората за втори път през 1994 г. гласуваха за социалистическата партия, те вероятно са се надявали на някакъв социалистически вариант на прехода, но това се оказа невъзможно. Реституционните закони върнаха не само това, което беше национализирано от бившите собственици, а и всички подобрения, извършени по време на социалистическото строителство. Бившите маслобойни, мелници, предачници, дърводелници, тютюневи складове и пр. бяха се превърнали в напълно обновени, съвременни модерни индустриални

предприятия, но държавата вече нехаеше за своята собственост. Държавата със своята политика и законодателство демонстрира отношение към държавната собственост като към ничия собственост. Това отприщи апетита на спекулативния капитал, грабенето на общественото богатство се превърна в правило.

Ще ми се да разкажа и за нашето съпреживяване с Коста Андреев за съдбата на едно от най-големите предприятия от времето на социализма в нашия район. Става дума за свинекомплекс с капацитет за 32 хиляди прасета за месо, отглеждани при най-нови съвременни методи. Със съдействието на Коста аз станах член на борда на директорите на предприятието – с надеждата да помогна за неговото укрепване и финансово стабилизиране. Ръководител на комплекса беше Николай Павлов, който беше и председател на Общинския съвет на БСП в Харманли. Беше време на зърнена криза и недостиг на фуражи поради спекулативна политика. Твърде скоро разбрах, че предприятието изпада в чужда зависимост и скоро ще иде в ръцете на един търговец на зърно и фуражи. Тръгнахме заедно с Коста Андреев да спасяваме предприятието, като знаем с какви мъки е изградено и колко много хора намират препитанието си там. Дни наред продължиха нашите усилия, обиколихме страната – София, Русе, Стара Загора. Намерихме подкрепа от едно от последните държавни предприятия за фураж, което подаде ръка на комплекса и се съгласи на разсрочено плащане. Намериха се и добронамерени клиенти, които помогнаха с финанси. Предприятието се издължи на търговеца спекулант и се освободи от неговата зависимост. Но спасяването на предприятието беше временно, то, като всички други държавни предприятия, беше обречено. Държавата вече беше наложила своята грешна политика на „оттегляне

от икономиката”. Малко бяха хората като моя приятел Коста, които се противопоставяха на разрушителната политика на опропастване на общественото богатство. Харманлийският свинекомплекс наскоро след това беше продаден на „Мел-инвест” – една нова структура, рожба на погрешната политика на прехода. Готовата продукция беше набързо присвоена, а предприятието – захвърлено заедно с хората, работещи там. Отдавна там всичко е пусто. Но само там ли!

Моят приятел Коста Андреев продължи от своите неизменни позиции на политик, журналист, патриот, гражданин да води борбата против опустошително грешния модел на прехода в България със силата на писателското слово. Във втория си роман „Круша дивачка”, за който получи различни награди, моят приятел Коста в горчиви редове изобразява нашата тревожна, грозна, потъпкваща истината действителност. Образите в неговата книга са живи герои от неговата младост, зрялост и днешната съвременност на сблъсък между добро и зло, истина и измама, почтеност и непочтеност, достойнство и падение...

Юни 2006–2010 г., Хасково